

Тыр-пул уявэ

Хушаләх ертүсине сәмах паратпәр

Ёссене тулли кәмәлпа пәтәмлететпәр

(Вёсё. Пусл. 1-меш стр.)

Муркаш районё рес-публика шайёнке сёр улми туса илессипе яланах ырапа паларса тәна. Кәсәл та хамәр чикёсене сұхатмарамәр. Сәк тәллөвпе «иккәмеш сәкәра» 1528 гектар сінчен 19 пин тонна пустарса илтәмөр. Районёпе ватам тухәс 124,6 центнерпа танлашрә. Сәк культурапа уйрамаханәслә ёслекенсенем сәксем: «Ударник» (гектаран 167,8 центнер тухәс илчә), «Оринино» (163,1 центнер), Чапаев яч. хис. (163,5 центнер), «Герой» (154 центнер). Фермер хушаләхсенчен илсен, Александр Иванович Толстовпа Михаил Германович Мольков гектаран 200-шер центнер, Сергей Витальевич Яргеев 175 центнер сёр улми пухса кәртрәс.

Уйрам уйсенчә «Рокко», «Любава», «Удача», «Наяда», «Чайка», «Редскарлет», «Ильинский» сортсен тухәсә 250-300 центнертан та иртрә.

«Иккәмеш сәкәра» вәхәтра тата тирпейлө пухса кәртес ёсрә хушаләхсенә, ытти сүлсенчи пекхә, пәтәмешле пәлу паракан шулсен коллективесем пысәк пулашу пачёс.

Пулас тыр-пул никёснә кәсәлах хывса хаварассипе те чылай хуш-

ләх сине тәрса тимлерә, кәрхи культурәсене агротехникапа пәхнә вәхәтсенчә пәтәмпе 6600 гектар акса хавартамәр, пәлтәр-хинчен 2400 гектар нумайрах. Ку енёпе уйрамаханәслә «Ударник» (981 га), Суворов яч. хис. (730 га), «Свобода» (520 га), «Оринино» (414 га), Е. Андреев яч. хис. (410 га), Чкалов яч. хис. (405 га) хушаләхсен тәрәшуләнә палартас килет.

Нумай сүл хуши уса курман сёрсене сұхаласа пусә савранәшнә кәртес тәллөвпе Сатракасси, Ярапайкасси, Юнкә, Катъкас, Ильинка, Шетмәлу, Мән Сәнтәр, Ярославка ял тәрәхәсенчә, «Ударник», «Герой», «Васем», «Гея», Мичурин яч. хис., Бархаткин хресчен (фермер) хушаләхә тата ытти сүлсенчә чылай тәрәшрәс, пурә 1592 гектар суха ёсёсем турәс, 1100 гектар сінчә кәрхи культурапәсем акса хаварчёс.

Хушаләхсенчә машинапа трактор паркнә сәнетмесен, сөнә технологиясене хута ямасан малашләх суккине хушаләх ертүсисем лайәх әнләсәсә, савәнпа та кәсәлхи сүл районта 10 миллион та 535 пин тенкөлөх сөнә техника туяннә: кредитпа 2 миллион та 500 пин тенкөлөх, хушаләхсен

уқсипе 8 миллион та 35 пин тенкөлөх. Ку тәллөшпә лайәх ёслекенсем: Суворов яч. хис., «Свобода», Ильич яч. хис., «Гея», «Оринино», «Ударник» хушаләхсем т. ыт. те.

Юлашки сүлсенчә продукция туса илессипе ял хушаләх предприятийесемпә пәрлөх хушма хушаләхсен түпи те пысәк-лансах пырать.

Ял ёсөнөсем хальхи вәхәтра кәрхи сёртмә тәвасәсә, хушаләхсенчә ёсрә уса курнә техникапа хәллөхә управа ларташрә, сәмөрәлни-ваннисенә юсаса уса курма хатәрлөсә.

Паянхи уява ял хушаләх предприятийесенчи вильәх-чёрлөх пәхакансем те япәх мар кәтарусемпә кәтсе илчәс. Хәл тапхәрнә обществәллә вильәх-чёрлөх валли районёпе 7110 тонна утә хатәрленә. Унсәр пуснә фермер хушаләхсеме – 755 тонна. Хатәрленә утән 47 процентчә – 3368 тонна – 1 класлә, 36 процентчә – 2530 тонна – 2 класлә, 17 процентчә – 1209 тонна – 3 класлә. Пәррәмеш класлә утә Чкалов яч. хис. хушаләхра 100 процент, Суворов яч. хис. хушаләхра 86 процент, «Ударник», Е. Андреев яч. хис., Ильич яч. хис. хушаләхсенчә 70 про-

цента яхән хатәрленә. Районёпе 17231 тонна силос, 4192 тонна сенаж янтәланә. «Передовикипа» «Свобода» хушаләхсен специализесемпә механизаторесем 100 процентчәпәх 1 класлә силос хатәрлөмә пултәрчәс.

Районёпе ситес хәл валли кашни условнәй вильәх пуснә 25,4 центнер апат единици хатәрленә. 2008 сұлта 19,1 центнер пулнәчә. Хәл тапхәрнәчә пурте тәрәшса ёслесен вильәх-чёрлөхрән сителөклә продукция илессипә кускәрет.

Уса куракан кашни 100 гектар сёр пуснә кәсәлхи тәхәр уйәхра 36 центнер аш-какай, 227 центнер сәт туса илтәмөр, кашни ёнерен ватамран 3182 килограмм сәт сурәмәр.

«Моргаушская» чәхчәп фабрики султәләк пусләнәранпа сәмартә илессине 7 процент үстерчә. Кашни чәхран ватамран 248 сәмартә илчә.

Обществәллә вильәх-чёрлөхә хәл қасармәлли тапхәр пусләнчә. Хальхи вәхәтра «чөрә укса» вильәх-чёрлөх продукция ётларах хатәрлөсә сутнипе кәна пулнине кашниөх әнланма тивёс, сәкәншән тәрәшмәллә та.

Йывәррән пулсан та – малаллах

(Вёсё. Пусл. 1-меш стр.)

– Техника, кадрсем енёпе мән калама пултәрәтәр?

– Унччен те пәрлөшүллә хушаләхра ку ыйту сивөч тәна. Самантрах әна татса пама май сук. Савәнпа та вильәх апачә хатәрлөсә хаварнә, тыр-пул пухса кәртнә тапхәрта техникапа ытти хушаләхсемпә хресчен-фермер хушаләхсенчә те явәстармә тиврә. Мән акса-ларташрә үстерни хиртех пәрахса хавармәллә мар вәт-ха.

Акә утә хатәрленә тапхәрта кураксенә сұласине, типетессине хамәр вайпах туса ирттертәмөр. Утәна пресланә чухнә вара пире хресчен-фермер хушаләхән ертүси А.В. Матвеев пулашу пама кәмәл турә.

Вырмара хамәрән 2 комбайн ёслерә. В.Л. Максимов тата С.В. Ермолаев комбайнерсем пысәк тав сәмахнә тивёслә. Апла пулин те 2 комбайнпа пәтәм вьрмара ёсёсене туса ирттертәме йывәртарах. Ёсёсене шултә кунсенчә вёслес пулать. Унсәрән сухатусем пуласси те үсет. Савәнпа та пире сәк ёсрә пулашма ыйтсан «Оринино» хушаләх, хресчен-фермер хушаләхсене ертсе пыра-

кансем В.В. Бархаткин, А.В. Матвеев, А.В. Мерлов кутәнлашса тәмарёс. Тав сәмахә кәна каланә пултәтәм вёсене те элпә.

– Халә каллех вильәх-чёрлөх отраслө пәтәне таврәнар-ха. Паянхи кәтартусемпә паллашар мар-и?

– Сәк вәхәта кашни ёне пуснә ватамран 10–11 килограмм сәт суса илетпәр. Сәмах вильәхсенчә те явәстармә тиврә. Мән акса-ларташрә үстерни хиртех пәрахса хавармәллә мар вәт-ха. Самәртмәлли ушкәрни мәйракаллә шултара вильәхсеме таләкра ватамран 500–600 грамм үт хушасәсә.

– Сәте сүтән илмелли хаксем чакса кайнә май чылай сёртө вильәхсен йышнә чакарса пырас сүл сине тәчөс. Эсир вара хавәр патра 200 пус сумалли ёне вьрнәсәмәләх вите хута яма хатәрленетәр.

– Унччен кунта вәкәрсем усрамалли вите пулнә. Ана эфир реконструкциясә сумалли ёнесем вьрнәсәрасшән. Төрөссипе 200 ёне сәс мар, 240 пус таранах вьрнәсәма пултәрәтәр кунта. 60 пусләх пәрусен витине те тумалла пулать.

Сәте сүтән илмелли хак чакнине кура вильәхсене аша асатассин сүлө сине тәни пирки

вара савна каланә пултәтәм. Унчченех пәләртрәм, ертүсән паянхи кунпа кәна пурәнмәллә мар, малашнехи пирки те шухәшләмәллә. Сәтән сүтән илмелли хакә пәчөкки те вәл вәхәтләх япала. Халә эфир әратлә ёнесене ашпәша асатса пәтеретпәр пулсан, кайран сав шая ситмә миसे сүл кирлө пулө-ши? Асәннә объекта сывәх вәхәтрах хута янә май вара эфир 100 пус таран әратлә пушмак пәру туянашшән.

– Ёсрә ыра ятпа пәләрнисене камсене пәләртса хаварма пулать-ха?

– Кунта элпә Г.Л. Миронова зоотехника, В.Ф. Смирнов прораба, трактористсенчә А.В. Яковлева, Г.Г. Волкова, В.А. Данилова тата ыттисене асәнма пултәрәтәп. Пурте вёсеме тәрәшуллә та хастар.

– Николай Лазаревич, Сире ыранхи пысәк уяв – Ял хушаләхсене тата продукция тирпейлекен промышленосра ёслекенсен кунә ячөпә чун-чөререн сәламланә май хавәрән ёсөнчә әнәсүсем, мән пәләртинне пурнәса кәртмә ырләх-сывләх суннә пултәтәм.

– Тавтапус.

В. ШАПОШНИКОВ
калашнә.

Сөнөлөх: сәмье фермисем вай илөсчә

Ял халәхә пулашусәр ан юлтәр

Сөнөлөхсене вәхәтра алла илекен сәс пурнәс уттинчен юлманнине кашниөх әнланатпәр, анчах ыйту ёс пусарасси патне ситсен час-часах умри йывәрләхсем ал устарасчә. Ку сәпла, анчах пурне те мар. Сәк төрөслөхпә Мән Сәнтәр ял тәрәхәнчи Мән Хурашқа яләнчи Инна Вячеславовна Чернова фермер патәнчә тәл пултәм. Паян сәмье пулашнине тата ыра сунанак ял сыннисем тәкә панипе 300 гектар сёрпә тухәслә ёслекен, хушаләхра 12 ёнепә 8 пәру, пәр вәкәр, 2 лаша тытакан, техника тәллөшәнчә икә «хир карәпәпә», тракторпа, копалкәпа, косилкәпа, сёр улми речёсем кәпкәлатмәлли-купалантармәлли агрегатпа, пресс-подборщикпа тата ыттисемпә те уса куракан хәрарәм каласу пусләмәш-ёнчәх хай фермер ёснә ял сёр ёсөнчә ан сивентәр тесе күләннине пәләртрә. Хусанти ветеринари академине әнәслә вөрәнсә пәтернә Инна пәр хушә ку тәрәхри «Нива» ял хушаләх производство кооперативенчә ветеринарта ёслерә. Унччен те сёр ёсөнчә ют пулман Мишер хөрә ял хушаләх специализсән дипломне алла илсен тәван өн аталанәвә сине татах тимлөрөх пәхма пулать: мән ситмәст ял халәхнә, мән ыйтәт сёр ёсөнчә? Сәк ыйтусем сине тупнә хуравсем, ял сыннин пурнәснә туллинрөх курма пуслани тата унпа пәрлө пәр урапа сінчә пини тәван хушаләх панкрута тухсан шәпах кирлө пулчәс те.

Ветеринар-хәрарәм унчченех ял сыннисен ёнисене фермәна илсе каймасарах искусствәллә майпа пәтәлентересине алла илнөскер, ял сыннисемшән ёслессине малалла аталантарат. Мәшәрән, икә хөрәпә ывәлән вайёсене пәтәстәрсе хайхискер 2005 сұлхи декабрьте хушаләх сёрөсен пәр пайне арәндәна илет. Тәпәр сүлнөх унччен хушаләх мәйракаллә шултара вильәх сәмәртнә, анчах сав вәхәта юрәхсәра тухнә Мән Хурашқари фермәна пусләмәш юсав ёсёсем туса малтанхи вильәхсем кәртет. Пусланчә вара нимрән хәрамән чаваш хәрарәмән фермер ёсә. Сөнөрән сәнни вай илсе пырать паян унән хушаләхсәнчә. Акә кәсәлхи апрель уйәхәнчә Рафсәй шайёнкә ял хушаләхән «Хресчен (фермер) хушаләхсән базисен сінчә 2009 – 2011 сүлсенчә сәмьесен пилотлә сәт фермисене аталантарасси» тәллөвлө отраслө программипурнәса кәмә пусласан, Инна Вячеславовна унран та айкинчә тәрса юлмарә. Чаваш Республикнә Ял хушаләх мини-

стерствин ятарлә конкурсә витәр тухса тивёслә бизнес-план хатәрленә И. Чернова хресчен (фермер) хушаләхә пәррәмеш турпа программәна кәчә.

– Ку программа пире сөнөлөхсә парасса элпә шанса-курса тәрәтәп. Ёслесех ярасан эфир хальлөхә йышәнакан сурма юхәнчәк ферма та тирпейленә, вильәх йышә те хушәнә, ял сыннисем валли ёс вьрәнә те пулө. Ял сыннишән тәрәшасси – пирән тәллөв, – терә ферма территориянчә чупса сүрекен кәсәл туяннә кәсрәпә тихана йыхравласа ачашланә май мал ёмөтлө Инна Вячеславовна.

Мән Хурашқари Черноvens сәмьи пысәк ёсә никёсленине кәсәлхи ёс кәтар-тәвөсәт те сирәплөтөсчә. 50 гектар сінчи тырә-пула ватамран 20 центнер тухәс панә. 3 гектар сінчи сёр улми – 150 центнер. Сур гектар сінчә туса илнә хөрлө кәшманпа кишөр тата купәста тухәсә те начар мар, тилә су кунёсем пулчөс тесе калаймән. Вильәх кәшманә 250 центнер тухәс пани те – сәт фермишән пысәк тәкә. Паян вёсене пурне те пустарса кәртнә ёнтә. Тьрә склачәсен урайёсем пысәк тухәсәпа аванащәс. Нумай сүл үсөкен кураксен пуссисенчә туса илнә утә та тирпейлән хәл кунёсене кәтәт.

– Кам ёсләт-ха кил умөнчә ларакан трактор-мәшинапа? – интересленетәп каласәва малалла тәсна май.

– Эфир хамәр хресчен (фермер) хушаләхнә сын сине шанса йөркөлемән. Савәнпа тәп ёсёсене хамәр сәмье вайёпәх пурнәсәтпәр. Леня ывәләм тракторпа ёслет. Ана чылай чух Слава көрү пулашть. Сәпла мейлашқаласа пыратпәр та. Суркуннөрән пусласа хура кәртчөнөх пирәншән кашни минут шутра. Вёсөмпә туллин уса куракссипә тимлетпәр те. Ёслемесәр ыранхи куна пәхма сук, – сәпайлән каласать фермер хушаләхән ертүси.

Инна Вячеславовна, ветеринар пәлөвнә алла илнөскер, унпа ял сыннисене пысәк тәкә парса пурәнәт. Килтех ёнесене пәтәлентерет, чирлисене сыватассипе тата йывәр пәрулакан ёнесене пулашть. Савәнпа та ун патәнчә сынсем татәлманнине әнланма та пулать. Пулашу ыйтакан сынпа вара И. Чернова яланах кәмәллә. Унән сөнөвөсәм усаллә пулнине ял сыннисем пәр сын пек сирәплөтөсчә.

– Мәнлө ёлкөрсә ситерет – тәлөнетпәр. Унран пулашу ыйтсан халчәнчә те хирёслени, урәх ёс пурри сине яраса вәхәтра пулашасран пәрәнни пулман. Тавах әна сәкәншән, – тәсчә паян Инна Вячеславовна пулашәвөпә пәрре мар уса курнә Мәнхурашқасем.

Ял сыннисене пулашнине тата хресчен (фермер) хушаләхсә аталану сүлөпә ертсә пынипә пәрлөх Инна Вячеславовна әста кил хуши арәмә те. Вәл кәсәл кәна ситес хәл кунёсем валли 500 килограмм хәяр тәварласа хунә.

– 40 сотка сёр сінчә 7 сотка сёр улми, 7 сотка хәяр ситөнтөрсө вёсене хәл кунёсенчә сутмәләх та туса илетпәр, – терә маттур хәрарәм кил хушаләхә пәррәмеш сүл мар ёнтә сүт сәнтәләх газә кәртнине пәләртса тата уйрәммән 73 сұлхи хуньстарикән юратнә ёсә пирки каласа парса. Илья Иванович Черноов кашни кун пулла сүрөмә кәмәлләтә икән. Кәна кунёсемпә уявсенчә асаттене тәтәшәх чиркүрә курма пулать. Тулли пурнәсәпа пурәнәт вәл, савнах сывәх тәванёсенчә ыйтәт. Унән ывәлө, Иннан мәшәрә Володә та тракторист. Вәл та хресчен (фермер) хушаләх ертүсин сирәп тәкки.

«Иккөн иккөнөх, лашине парсан та сунине памарәмәр», – терәс тет ваттисен каларәшәнчә вәрмантан таврәннә арәмөпә упәшки. Черноvens тәслөхәнчә вара лаши те, суни те юнашар. Сәпла пултәрчә те.

Анатолий БЕЛОВ.

Вёсем ыттисемшән тәслөх

ОБЩЕСТВӘЛЛӘ ВИЛЬӘХ-ЧӨРЛӨХӘ САМӘРТАССИПЕ
МАЛТА ПЫРАКАН ПӘРЛӨШҮЛЛӘ ХУШАЛӘХСЕМ
(9 уйәх кәтартавёсөмпә)

Мәйракаллә шултара вильәх сәмәртассипе пәләрәсчә

Колонкәсенчә: 1. Хушаләхсем. 2. Кәсәлхи ватам үт хушасләх. 3. Иртнә сұлхи кәтару (грампа). 4. Кәсәл вильәх йышә. 5. Пәлтәр вильәх йышә (пуспа).

«Ударник»	649	591	1266	1162
Чкалов яч. хис.	640	536	163	207
Суворов яч. хис.	629	475	500	470

Сысна сәмәртассипе малта

Колонкәсенчә: 1. Хушаләхсем. 2. Кәсәлхи ватам үт хушасләх. 3. Иртнә сұлхи кәтару (грампа). 4. Кәсәл сыснасен йышә. 5. Пәлтәр сыснасен йышә (пуспа).

«Ударник»	500	415	635	787
Ленин яч. хис.	395	336	205	180
Суворов яч. хис.	371	398	1182	978

Хисеп грамотипе наградәланә

Район администрацийән пусләхән 2009 сұлхи юпа уйәхән 7-мөшөнчә 546-мөш номерлө йышәнаёпә район администрацийән Хисеп грамотипе тата парнесемпә сәксене наградәланә:

1. Эдуард Николаевич Алексеева, Чкалов яч. хис. хушаләх механизаторне;
2. Илья Андреевич Колбасова, «Оринино» хушаләх трактористне;
3. Владимир Валерьянович Орлова, Суворов яч. хис. хушаләх водителне;
4. Валерий Александрович Соловьева, «Свобода» хушаләх трактористне;
5. Николай Васильевич Максимова, «Ударник» хушаләх механизаторне;
6. Иван Михайлович Львова, «Ударник» хушаләх водителне;
7. Екатерина Николаевна Колесникова, «Моргаушская» чәх-чәп фабрикин ёсөнчә;
8. Вера Амбросьевна Иванована, «ДаАн» общество ёсөнчә;
9. Инна Юрьевна Егорована, Чапаев яч. хис. хушаләхән тәп агрономне;
10. Леонид Иванович Шилова, «Герой» хушаләхри вильәх-чёрлөх ёсөнчә.

Чаваш Республикнә Ял хушаләх министрствин Хисеп грамотипе наградәланисене 300-шер тенкөлөх парнесем пама йышәннә:

1. Роза Порфирьевна Добрянская, Суворов яч. хис. хушаләхри вильәх пәхаканә;
2. Федор Петрович Журавлева, Суворов яч. хис. хушаләхри механизаторә;
3. Виталий Петрович Волкова, Чапаев яч. хис. хушаләх трактористне;
4. Михаил Михайлович Кудашова, «Герой» хушаләх водителне;
5. Болеслав Николаевич Никитина, Чкалов яч. хис. хушаләх тракторист-мәшинистне.

Хамәр инф.